

„Nem akartam általános édesapa lenni”

Fischer Ádám a Lohengrinről és a Wagner-napok jövőjéről

A június 4. és 19. között megrendezendő Budapesti Wagner-napok repertoárja új művel gyarapszik: a Lohengrint mutatják be a Művészetek Palotájában. Az idei programban – ahogy az utóbbi években Bayreuthban is – egy ifjúsági verzió is színre kerül, A hattyúlovag címmel.

• Albert Mária

Gramofon: *Az alkotói teamben ön képviseli az állandóságot. A Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem terében – ami adottság – lehet-e új munkatársakkal másfélét létrehozni?*

Fischer Ádám: A környezet ugyanaz, de a Budapesti Wagner-napok alapítása óta hangsúlyozzuk, hogy nem akarjuk csak egyfajta rendezői stílusra korlátozni az előadásokat. A Ringnél természetesen azonos eszközöket használtunk, de a Parsifal, a Trisztán és Izolda is különbözött. Ugyanúgy, mint Bayreuthban, vannak és lesznek ilyen meg olyan produkciók. Művészeti és gyakorlati indokokkal egyaránt magyarázhatom az eltéréseket, bár nem tudom, mennyire tartozik ez a közönségre. Az első alkalommal egy olyan nagy operát, mint a Parsifal, nem merem idegen ajkú rendezőre bízni, hiszen komoly logisztikai feladatokat adott a nagy kórus beállítása és mozgatása. Bayreuthban e téren több mint százhusz éves rutinnal bírnak, a Ring nélküli években Németország valamennyi minőségi kórus-énekese a Zöld dombon tölti a nyarat, hiszen folyamatosan ki kell szolgálniuk a többi, nagy létszámú kart foglalkoztató darabot. Mi, tudatosan, egyszerűbb úton indultunk. Jövőre a Tannhäusert, 2013-ban, a Wagner-évben pedig a Nürnbergi mesterdalkokokat tűzzük műsorra. Amikor A varázsfulvolában dolgoztam a Vígszínházban Marton Lászlóval, feltűnt, milyen érdekesek az aszszociációi. Úgy vélem, érdemes nyitnunk, nyissunk az ő gondolatvilága irányába.

G.: *Idén a Lohengrint mutatják be, és a már játszott Parsifal és Trisztán és Izoldát adják.*

F. Á.: Hét előadásunk lesz a Budapesti Wagner-napokon. A Lohengrint szeretnénk bevezetni, műsoron tartani. Jövőre nem tudjuk játszani, de 2013-ban megint lesz. A nibelung gyűrűjét természetesen nem akarjuk elhagyni. Rendszeresen visszatérő Ring-előadások nélkül nem lát-nám értelmét a Wagner-napoknak. Néha pihentetni kell egy-egy évre, de a tetralógiának maradnia kell. 2013-ban mindenképp szüneteltetni akartuk Kiss Imrével, hiszen a Wagner-bicentenárium esztendejében – ahogy látom a terveket – valóságos Ring-cunami várható. A szüneteltetésnek az is az oka, hogy korábban japán partnerek jelentkeztek, megvásárolták azt a különleges falat, amelyet a tetralógia díszleteként használtunk, nagyon tetszettek nekik az előadásaink. Most, hogy ott az igazi, tragikus cunami anynyi mindent elsöpört, lemondták például Daniel Barenboim és a berlini opera vendégszereplését. De amint hallani, elég gyorsan újraindul az élet minden téren. Már a földrengés előtt felkértek, vezényeljem náluk jövőre a Tannhäusert, ettől nem léptek vissza. Ezt a Ring-produkciót tehát nem csinálhatjuk, ha tényleg bayreuthi ritmus-

ban akarjuk bővíteni a repertoárt. A fal beépítése ugyanis három napot vett igénybe. A legrövidebb próbaidőszak is egy hétig tart az egyes művek előtt – ez azt jelenti, hogy három nap plusz egy hét szükséges, így A Rajna kincse előtt tíz napig nem tudnánk semmit sem próbálni, illetve játszani.

G.: *A Wagner-napok darabjai egy szereposztással mentek. Tavaly előfordult, hogy betegség miatt hirtelen másik énekest kellett hozni. Idén eleve két Elza és két Ortrud neve olvasható a műsorlapon.*

F. Á.: Mindkét Elza – Camilla Nylund és Ricarda Merbeth – énekel Bayreuthban is, sakkozni kellett, mi-kor, melyikük ér rá, én egyikükről sem akartam lemondani. Ortrud Petra Lang és Németh Judit lesz, Lohengrin

Burkhard Fritz, Telramund pedig Perencz Béla. Evelyn Herlitzius Izoldaként tér vissza. A közönség nyilván örül, hogy Trisztánként és Parsifalként újra találkozhat Christian Franz-cal, és megismerheti Kundry alakjában Waltraud Meiert. A kettő szereposztás ad némi biztonságot, de teljes biztonság nem létezik. Elég gyakran következik be – ta-

lán érvényesül Murphy törvénye –, hogy az úgynevezett cover is megbetegszik.

G.: *Az a furesza helyzet áll elő, hogy bár a Magyar Állami Operaházban nem vezényel, a Lohengrint mégis az operazene-karral játssza.*

F. Á.: Úgy képzeltem, hogy jó az együttesnek, ha szolgálatban és nem „hakniban” dolgoznak a premieren; hogy az alátámasztja a zenekar létszámának jogosultságát, és jó feladatban vehetnek részt. Ezt ők nem vették, vagy nem akarták észrevenni. Lehet, hogy igazuk van, és nem ettől függenek a dolgok. Szó volt arról, hogy a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekaraként lépnek fel, ami számomra éppenséggel előnyös lett volna, mert nem a kollektív szerződés szerint kellett volna próbálnom, a napokat szabadabban cserélhettem volna. Végül maradtak operaházi zenekarként a produkcióban. Ugyanez a probléma felvetődött az MR Szimfonikusoknál is, amely státuszát tekintve egyelőre lebeg... Hogy jövőre milyen zenekar, milyen néven vesz részt a munkában, nem tudható. Egy biztos, a Ringet 2012-ben – elvileg – a rádiózenekarnak kell csinálni, elsősorban azért, mert megtanulták, tudják. Az operazenekar a dalszínházban foglalt az ottani tetralógia miatt. A Rajna kincse egynegyede Az istenek alkonyának, de azt is legalább két hónapig kell próbálnom. Hakniban pedig ez a Múpa számára megfizethetetlen. Hogy mi lesz például a rádiózenekarral vagy az operáival – ez szintén nem világos. De azok a muzikusok, akik a műveket meg-

**„Matthäus azért jött,
hogy vezesse az edzéseket,
és megmondja, milyen erővel kell
belefelekedni a lövésbe”**

tanulták – mindegy, hogy milyen kötelékben –, reményeim szerint meglesznek. Új tervünk Káel Csabával, hogy 2013-tól már nem egyedül vezényelem a műveket, szeretnénk nemcsak a legjobb énekeseket, hanem a legnevesebb Wagner-dirigenseket is Budapestre hozni.

G.: *Nem kerülhetjük meg a kérdést: hogy látja saját szerepét, amit a magyar zenei életben, az Operaházban betöltött?*

F. Á.: Az egyik próbán egy rádiózenekaros hegedűs azt mondta nekem, én vertem a korporsójukba az első szöveget, mert azt mondtam a nyilvánosság előtt már 2007-ben, hogy a rádióknak nincs szüksége zenekarra. Én pont az ellenezőjére akartam felhívni a figyelmet, arra, hogy szerte Európában keresik a rádiókhoz kötődő együttesek a funkciójukat, az aktuális miniszternek nyilatkozni kell, mit kezd egy ilyen kiemelkedő művészi értékkel. Meg kell találni a helyét, és hogy nem a rádió vezetőinél, hanem a minisztériumban szükséges lobbizni a társulat érdekében. Úgy látszik, ezt nem tudtam elég jól kommunikálni. Két sakkhúzással előre való gondolkodás volt, ám ha ebből csak az maradt meg, hogy én mondtam ki valamit először, akkor nagyon kell vigyáznom.

G.: *Azt hiszem, kommunikációs zavart idézett elő az Operaházban is.*

F. Á.: Sarkítva: úgy tapasztalni, hogy a jelenlegi magyar szituációban nem azt várják el egy vezető karmestertől, hogy jól vezényeljen, hanem azt, szerezzon pénzt. Én tökéletesen idegennek bizonyultam, mert nem fogadtam el, hogy nekem bármi közöm lenne a pénz előteremtéséhez. Valószínűleg nem hoztam elég nyilvánvalóan a tudtukra, nem szeretnék az „általános” édesapjuk lenni. Sokan kárhoztattak, mert engem csak a vezénylés érdekelt. Az a fajta munka, amit nyújtottam, nagyjából az első vendégkarmesteri pozíciónak felel meg, én ezt is csináltam, engem tényleg csak a vezénylés érdekelt, ezáltal valószínűleg sokaknak csalódást okoztam. Próbáltam megértetni mind ezeket a „hivatalossággal” is, például amikor visszaléptem a főzeneigazgatói posztból. Szóltam: itt kérem baj van, mert

a lobbizást nem csinálja senki. Erre bólogattak, igen, igen, de az én feladatomban lenne... Seiji Ozawának Bécsben fogalma sem volt arról, hogy mekkora a szubvenció, nem az ő dolga volt. Őt azért szerződtették oda, hogy előadásokat vezényeljen, és mondja meg, hol üljön a klarinétos, ezt vagy azt a Mozartot milyen tempóban kell játszani.

Semmi mást nem vártak tőle. Ez olyan volt, mint a fociválogatottnál Lothar Matthäus, aki a német válogatott egyik leghíresebb tagja volt. Ha

egy ilyen minőségű edzőt szerződtetnek, az nem jelenti, hogy a magyar csapat egy csapásra világbajnok lesz. Matthäus azért jött, hogy vezesse az edzéseket, és megmondja, milyen erővel kell belefeküdni a lövésbe, de semmi mást nem tudhatott csinálni.

G.: *Nem vált munkanélkülivé, sok helyen találkozunk a nevével. Áprilisban Bécsben a beteg főzeneigazgató, Franz Welsch-Möst helyett vezényelte a tetralógia első három darabját.*

F. Á.: Normál beugrás volt. Bécsben mindig jól érzem magamat, régóta ismerem a zenészeket. Ugyanaz volt a koncertmester, az az angolkürtös játszott, aki 1980-ban az első előadásomon, együtt öregszünk. Volt egy furcsa élményem is: ránéztem a klarinétosra, jé, ugyanúgy néz ki, mint harminc évvel ezelőtt! Aztán kiderült, hogy a fia ül a helyén. Ez alighanem az egyik fontos titka a bécsi együttesnek. Kötöttem egy keretszerződést a Bécsi Szimfonikusokkal. Novemberben Schönberg, Stravinsky és Richard Strauss műveket vezényelek. A Konzerthausba három különleges előadásra a zene és a társzművészetek kapcsolatát Christopher Widauer bábművész közreműködésével mutatják be: januárban Schubert Rosamunda nyitányát, A csodahárfát és Bartók Csodálatos mandarin-szvitjét adjuk elő bábillusztrációval. Dolgom bőven van, nem panaszkodom. De tisztába kellett jönnöm magammal, és egy picit másként kell szerveznem az életemet. ■

Fent és lent: jelmeztervek a Lohengrinhez (Benedek Mari munkája)

Bartók + Verdi

2011. június 9–19.

Miskolci Nemzetközi Operafesztivál

NÉPSZERŰ VERDI-MŰVEK

2011. június 10. **A trubadúr**

Miskolci Operafesztivál – Debrecen

2011. június 13. **Rigoletto**

Galina Vishnevskaja Opera Center (Moszkva)

2011. június 14. **Nabucco**

Helikon Opera (Moszkva)

2011. június 15. **Az álarcosbál**

Kolozsvári Magyar Opera

MAGYARORSZÁGI BEMUTATÓ!

2011. június 18. **Verdi: A kalóz**

A Nemzeti Filharmonikusok

és a Miskolci Operafesztivál közös produkciója.

BARTÓK-PROGRAM

2011. június 12.

Bartók: **A kékszakállú herceg vára**

Thomas Mann–Vajda János: **Mario és a varázsló**

A Miskolci Operafesztivál Nonprofit Kft., a Budapesti

Operettszínház és a Pécsi Nemzeti Színház közös

produkciója.

LISZT-PROGRAM

2011. június 11. Liszt Ferenc: **Don Sanche**

Operabemutató a Miskolci Operafesztivál, Bayreuth, Eisenstadt és Kassa közreműködésével.

2011. június 11. Liszt: **Via Crucis**

A Stuttgart-i Hochschule és a Stuttgart-i Filharmóniai kórus produkciója.

2011. június 17. **Tokody Ilona dal- és áriaestje**

Közreműködik: Szennai Kálmán (zongora)

2011. június 18. **A Collegium Musicum orgonaestek sorozat nyitóhangversenye**

Közreműködik: Pálúr János orgonaművész, Kertesi Ingrid operaénekes

A Filharmónia Kelet-Magyarország Nonprofit Kft. és a Miskolci Operafesztivál Nonprofit Kft. közös produkciója.

BARTÓK+NÉPZENE

2011. június 14. **A Muzsikás együttes és**

Jandó Jenő közös koncertje

2011. június 17. **A MozART Group –**

Lengyelország (programon kívüli kiemelt előadás)
www.mozartgroup.org

GYERMEKOPERÁK

Szokolay Sándor: **A tavaszhozó kisleány**, Szőnyi Erzsébet: **Aranyszárnyú méhecske**,

Kerek Gábor: **Szelídecske terve**

Gálakoncertek, kamarakoncertek, filmvetítések és elméleti előadások.

Részletes program és jegyinformáció: www.operafesztival.hu

Öt Verdi-opera a programban

Miskolci Nemzetközi Operafesztivál 2011

Ünnepelhetne a Bartók + Verdi Miskolci Nemzetközi Operafesztivál, mert a 2001-ben indult programsorozat 2010-ben lezárta első, nagyszerű évtizedét, és indulhatna a pluszokat tekintve új körrel. Ünnepelhetne, ha finanszírozási gondok miatt nem kellett volna karsúsítania műsorát.

◆ AM

„Verdi páratlanul gazdag és sokszínű életműve az egyetemes operatörténet nagy értéke. Ezt szeretnénk volna teljességében bemutatni a 2011-es fesztiválon” – beszél elképzeléseiről Bátor Tamás ügyvezető igazgató. A tervek egy része azonban idén csupán terv marad, anyagi okokból. Öt élő operaelőadást tűzünk műsorra – fűzi hozzá. A Nabuccót a visszatérő vendégnek számító moszkvai Helikon Opera és a szentpétervári Mariinszkij Színház közös produkciójában, a neves Dmitri Bertman rendezésében láthatja a néző. Koncertszerű előadásban kerül színre a Debreceni Csokonai Színházzal együttműködésben A trubadúr, a címszerepben Lee Wong Jeonggal, Leonóra Carmen Gurban lesz, Azucena pedig Wiedemann Bernadett. A moszkvai Galina Vishnevskaya Opera Center produkciójában szólal meg a Rigoletto, a figyelemre méltó fiatal énekesek gálaesten is bemutatkoznak. „Szinte minden fesztiválon vendégünk volt a Kolozsvári Magyar Opera. Idén Az álarcosbállal vesznek részt a programban. A darabot Ascher Tamás rendezte, Ameliát Kele Brigitta, Richard gróft Pataki Adorján, Renét Fülöp Márton személyesíti meg, Selmecci György zenei irányításával.”

Minden évben létrehoztak új, saját produkciót is. A fesztivál rövid történetének kimagasló eseményei voltak a Nemzeti Filharmonikusokkal koprodukcióban bemutatott ritkaságok, például Schönberg Mózes és Áronja, Richard Strauss Daphnéja. Idén Verdi Magyarországon alig ismert művét, A kalózt adják elő Kocsis Zoltán vezényletével. Corradoként Luciano Ganci hallható, Medora az Armel Operaversenyen kétszer is sikerrel szerepelt Kristin Sampson, Szeid pedig Jorge Lagunes lesz. A mexikói bariton, Plácido Domingo Operaliájának díjazottja már a június 9-i nyitókoncerten is fellép. A nyitást másik sztárja Serena Farnocchia szoprán, Mirella Frenihez hasonlítható belcanto énekesnő – állítja Bátor Tamás.

„Sajnos nem tudjuk sem az Otellót, sem a Falstaffot játszani. Pedig már majdnem aláírtuk a szerződést a zágrábi színházzal, amely egy csodálatos, modern Falstaffot vitt színre. Bócz Sándor filmsorozatában azonban a Falstaff éppúgy

Forrás: Liszt Múzeum

A Don Sanche című operát Liszt Ferenc tizenévesen komponálta

látható majd, mint a Simon Boccanegra, a Giovanna d'Arco, az Ernani, az Attila, valamint a Verdi életéről szóló háromrészes olasz széria is, a RAI, az itáliai köztelevízió munkája” – mondja az igazgató. Verdi mellett a 200 éve született Liszt Ferenc munkássága is a program fókuszában áll 2011-ben. Liszt egyetlen, kamaszkorban komponált operája, a Don Sanche avagy a szerelem kastélya című mű is az érdekességek számát gyarapítja. A fesztiváligazgató elérte, hogy Bayreuth, Eisenstadt és Kassa város közreműködésével hozzák tető alá a miskolci premiert. „Láttam a szegedi operaegyüttes kitűnő Don Sanche-előadását, Anger Ferenc rendezését. Remélem, másoknak is érdekes összehasonlítást kínálhatunk a miskolci változattal, amelynek színrevitelét a Liszt-leszármazott és bayreuthi társintendáns Katharina Wagner felügyeli. A nemzetközi meghallgatásokon kiválasztott szereplőgárda július elején Bayreuthban két alkalommal eljátssza a darabot. Az előkészületekhez és a produkció megvalósításához a Hungarofest Klassz Zenei Irodája járult hozzá” – említi Bátor Tamás. Liszt Via crucis (A keresztút) című oratóriumát a Stuttgarter Hochschule és a Stuttgarter Filharmoniai szólistatja meg Johannes Knecht vezényletével. A fesztivál vezetője szerette volna Miskolcon köszönteni az ötven éve színpadra lépett Renato Brusont, aki már fellépett Miskolcon. Sajnos a milánói Scala „elhódította” az énekest. Helyette Vladimir Stoyanov lép fel a június 19-i zárógálán. A bariton a Veronai Arénából érkezik, ahol a Traviata Giorgio Germont-ját énekli. ■

A fesztivál hivatalos honlapja:

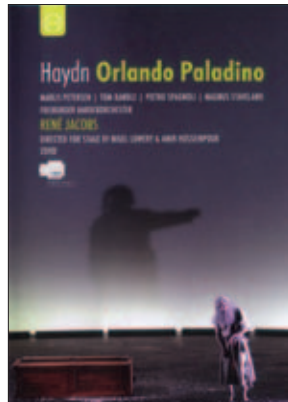
www.operafesztival.hu

WAGNER: A NIBELUNG GYŰRŰJE**Uusitalo, Larsson, Salminen – ének****Karmester: Zubin Mehta** ●●●●●

Érdekes összehasonlítást tehetünk: a budapesti Művészetek Palotája, a Szófia királynő nevét viselő valenciai Müpa és a New York-i Metropolitan Opera Ringje között – bár az utóbbi, csak a tetralógia előjátékát, A Rajna kincsét és A walkürt mutatta be, a következő szezonra marad a Siegfried és Az istenek alkonya. Ám Robert Lepage rendező azonos színpadképben játszotta az első két művet, nyilván nem fogja másként a többit. A Palau de les Arts csodálatos építmény, de színpada nem jobban fölszerelt, mint magyar rokonáé. A katalán La Fura del Baus csoport Carlus Padrissa irányításával vitte színe a Ringet, ez a csapat fantasztikus színházi látványairól híres, asszociációik pompások. A tetralógiát 21. századi meseként játsszák, a Harry Potter, a Csillagok háborúja és az Avatar korában nem is lehet másként felfogni a mondavilág szövegét. Ebben azonos a valenciai 2009–2010-es felfogás a 2010–2011-es New York-ival. A gondolati-morális tartalom egyikben sem sikkad el, ahogy nem veszett el Budapesten sem. A 19. századi muzsikára kíváncsi művész számára Wagner zenéje igazodási pont – mondja a karmester, Zubin Mehta –, a Ring pedig mese kis és nagy gyerekeknek. Carlus Padrissa A walkürben történelmi korszakváltást lát: a farkaskölykök, Sieglinde és Siegmund, az állati lét képviselői megérkeznek a homo sapiens világába. A La Fura del Baus, mivel a forgószínpadot és zsinórpadlást nem használhatta, „holdjárókat” és egyéb különös eszközöket, 3D-s alkalmazásokat használ. (A bulvárosan fogalmazott budapesti hír, hogy itt lenne először operaelőadás eszköze a 3D-ben vetített színpadkép, porhintés.) A káprázatos rendezői „trükkök” mellett is mindenütt az énekeseké a főszerep.

*Albert Mária***C Major – Mevex**

700508, 700804, 700908, 701108

HAYDN: ORLANDO PALADINO**Petersen, Randle, Spagnoli – ének****Karmester: René Jacobs** ●●●●●

Haydnról elsőnek a bécsi klasszicizmus kifejezés, aztán Eszterháza jut eszünkbe. Az orosz nagyhercegi pár látogatására rendelte meg Esterházy Fényes Miklós herceg e művet, ám a látogatás elmaradt. A mester Eszterházában töltött harminc évének e gyöngyszemét 1782. december 6-án, Miklós napon mutatták be. Haydnnál a klasszicizmus nem a mértéktartás rideg gögjét, hanem az egyensúly keresését jelenti, a különleges színek használatát. Ez az „eroicomico” stílus, amelyben a hősiesség a humorral karöltve jelenik meg, ritka szereplője az operairódomolnák. A rendező, Nigel Lowery és iráni koreográfusa, Amir Hosseinpour modern meseként fogalmazza meg az operát. Nagy, vastagon festett kép hullik le, amikor a cselekmény elkezdődik. Előtűnik a mese fenyőerdeje, benne csodálányokkal és egy középkori várral a forgószínpadon. Indul Orlando örült féltékenységi hajszája Angelika (Marlis Petersen) és szerelme, Medoro (Magnus Staveland) után, amelyből csak a varázslónő, Alcina (Alexandrina Pendatschanska) képes kigyógyítani. Hogy az alkotók a mai ember lelkeig elérjenek, modern kosztümök, modern táncos kézmozdulatok színezik az elképzelést. René Jacobs, aki elismert interpretátora a régi zenének, a zenei effektusokat a humor forrásaként kezeli. A scherzo alatt áramütéstől rángatóznak, a da capo előtt marionettfigurákként rognak össze, és az új zenével kelnek csak életre az énekesek. Makulátlan az énektechnika, a koloratúrákészség, muzikalitás. Énekesi bravúrok, amelyekért a hangszín egy percre sincs fölládozva. Szépség és profizmus egysége. Amivel a magyar érdeklődő is megismerkedhet, ha átruccan Kismartonba: a tavasszal indult Esterházy Fesztiválon augusztusban két estén látható és hallható a mű, René Jacobs vezényletével.

*Bátori Éva***EuroArts – Mevex**

2057788

GOUNOD: FAUST**Gheorghiu, Alagna, Keenlyside – ének****Karmester: A. Pappano** ●●●●●

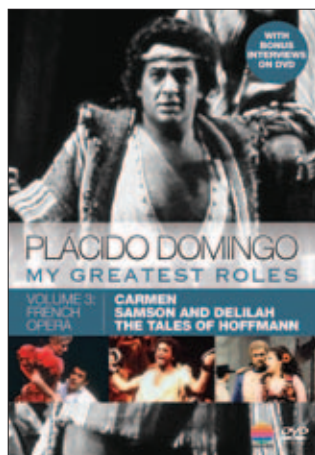
Kicsit mintha az ősz szakállú Charles Gounod-ra volna maszkírozva az öregségtől reszketeg, reményvesztett Faust. A színpad bal szélén színházi páholy („a pokol bugyra”), jobb szélén templomi orgonásipok („mennyország”). Ez is mintha Gounod életének alapdilemmájára utalna. Meg talán arra a ketősségre is, amellyel főművét mindmáig megítélik. „Gounod invenciója sem nem böven áradó, sem nem átütően eredeti. Sokkal inkább van dolgunk választékosan kifinomult tehetséggel, amely bensőséges érzelemmel elmélyítette, sokoldalú képességgel továbbfejlesztette magát” – szögezte le Eduard Hanslick, az éles fülű s elméjű kortárs. David McVicar szolid rendezése intelligens módon a zeneszerző korába, a Második Császárság idejére helyezte a cselekményt; a második felvonás népünnepele éppen azt a háborút élteti, amely utóbb véget vet III. Napóleon uralmának. (Ezt a koncepciót támasztja alá a kísérőfüzetben Patrick O’Connor esszéje is a 19. század Párizsáról, benne a kocsmák, kabarék, kávéházak, meg a nők s az egyház szerepéről.) Igazán azonban a Walpurgis-éjen kapjuk föl a fejünket: azon, ahogy az illedelmes, tütüs balettjelenet eldurvul, egyre csúfodórosabban szembeesíti Faustot a bűneivel. A felvétel a 2000-es évtized álomszereposztását örökíti meg: Angela Gheorghiu törekeny Marguerite-je és Roberto Alagna magas céken kívül cigánykeretek (!) is hányó Faustja mellett Simon Keenlyside nemesen balek Valentinje és Sophie Koch együgyű, bicebóca Siébelje emlékezetes. És persze Méphistophélésként Bryn Terfel, aki olyan szuggesztív, hogy még azt is megbocsátjuk neki: ömlő hangja nem igazi basszus, hanem „csak” basszbariton. (Másk nyitható körülmény: Terfel „királynői” föllépése a Walpurgis-éjen... Azt látni kell, mert leírhatatlan!) *Mesterházi Máté*

EMI Classics

6 31611 9

**PLACIDO DOMINGO:
LEGNAGYOBB SZEREPEIM**

3. rész: Francia operák

BIZET: CARMEN

**Jelena Obrazcova, Isobel Buchanan,
Yuri Mazurok – ének**

A Bécsi Állami Opera produkciója

Karmester: Carlos Kleiber

Rendező: Franco Zeffirelli

SAINT-SAËNS: SÁMSON ÉS DELILA

Shirley Verrett, Wolfgang Brendel – ének

A San Franciscó-i Opera produkciója

Karmester: Julius Rudel

Rendező: Nicolas Joel

OFFENBACH: HOFFMANN MESÉI

**Luciana Serra, Ileana Cotrubas,
Agnes Baltsa, Robert Lloyd,
Geraint Evans, Nicola Ghiuselev,
Siegfried Nimsgern – ének**

A londoni Covent Garden produkciója

Karmester: Georges Prêtre

Rendező: John Schlesinger

Placido Domingo harmadik filmgyűjteményének jogosságát sem lehet elvitatni: ahogy Verdi és Puccini művei, úgy az úgynevezett francia reper-toár is sajátja az all-round művészek. Korai Carmen, híres Hoffmann és egy – a mű helyzeténél fogva is – kevesebbet szem előtt lévő Sámson-produkció fért a boxba, plusz az elmaradhatatlan, a felvételeket kommentáló interjúfilm.

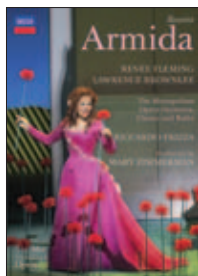
Kezdjük mi is a doboz rendje szerint, a **Carmen**-nel! Zeffirelli díszlete nagyszabású, térérzetű, benne álldogálni a kórusnak még instruálatlanul is emlékezetes marad. Hogy a szovjet Jelena Obrazcova 1978-ban hiteles cigánylány-e, annak eldöntése viszont legalább kétdimenziós. Ha figurában nem is tudja hozni a bombanót, helyébe intakt és egységes mezzoszopránját állítja, figyelemre méltó szövegmondással (a Guiraud-féle accompnatók nélkül játsszák a darabot), amelyet ha megszorunk Carlos Kleiber energiaközpontú, roppant igényes vezényletével, így is robbanóelegyet kapunk. Domingo gesztenyebarna káplárként lép elének, Don José „hangszögéből” a legalkalmasabb pályaszakaszban – még hajlékony, franciásan nazális tenorja hihetően építi be a falzettet is. Nem épp a Virágáriában, de azt hívnám művészetnek, amely annak ellenére sem hagy hiányt, és úgy produkál széteső, meztelenre vetkőzött lelkű katonát, hogy saját B-s tenorsága miatt eltérni mer az ária tetőpontjának dinamika-jelzésétől.

Domingo szavai szerint a **Sámson és Delila** egyike a legszebb operáknak, ennek ellenére még a Carnegie Hallban is előadták oratóriumként. Akárcsak az Aidában, hamar exponálja magát Sámson, a potenciális hadvezér (és felöltöztetni se nagyon megy másként az első felvonásban, csak mintha Radames komoly hajhosszabbításon esett volna át). Nicolas Joel látványvilága mai fantasy-filmeket idéz, nem egyszerűen közel-keleti hangulatot, a satrapa jelmeze míves arany szarvasbogár-

hoz hasonlatos, de sosem válik nevetségessé. Domingo nyitott mellkasú, erőművész tenorjára itt minden torkok egyik legbővebbje, a bármit eléneklő, ám ekkor már nem fiatal Shirley Verrett rezonál Delilaként. Nem szépségével hódít (bár még a filiszteus szüzek balettjába is beáll), más kor volt még az 1981-ben... Viszont vokális minősége a drámai alttól a lírizáló szopránig maradéktalan. Julius Rudel zenekara ellenben gyakran szőrös és elomló, a Bacchanáliában pedig a stilizált kereketek szétfeszítő brutális (csak a dűnnyögő sügöt nem nyomja el!) – mindezt Kirk Browning sok közeli plánnal dolgozó csapatának korrekt képei sem tudják meg nem történné tenni.

Ami a **Hoffmann meséit** illeti, a kísérőlemezen Domingo érdekes tervét osztja meg velünk: mivel E. T. A. Hoffmann, Beethoven és Goya személyiségét hasonlóan látja, világéletében közös filmet szeretett volna róluk. Most mégsem abba a vízióba, hanem John Schlesinger 1980. decemberi, londoni produkciójába csöppenünk. Láttuk már szászor, de ami jó, egyszerűen nem avul. Pedig ez is „korhű” előadás, ám Domingo nem véletlenül emeli ki a néhai tervező nagyasszony, a svéd Maria Björnson jelmezeit: kövéredő, alkoholtól puffadt Hoffmann tántorog a prologusba, aztán karcsú, húszszal fiatalabb dandyként tér vissza. A meglehetősen kicsi mozgástérben, amely egy efféle tenorszerepben nyílik, Domingo hangszíne ugyanúgy alkalmas a változásra, mellette Luciana Serra porcelánbabaként, Ileana Cotrubas gyönyörű szopránjával, Agnes Baltsa magnetikus művészetével van jelen – Domingo jellemzése ez. Brian Large megint közel merészkedett, eljött kamerával a zenekari mellvédig, és (pláne harminc évvel ezelőtt!) szokatlan képeket komponált. Bravúros előadás, további rondószűrő rojtosra nézése ajánlott – a közzjátékokban pedig a másik két filmet szemléljük.

Ókovács Szilveszter

ROSSINI: ARMIDA
Fleming,
Brownlee – ének
Karmester:
Riccardo Frizza
Rendező:
Mary Zimmerman

RENÉE FLEMING: A BELSŐ HANG
 Magyar Állami Operaház, 263 oldal

Be kell vallania elfoglaltságát a recenzensnek, az ismertetésre váró DVD ezüst tintával aláírva van birtokában. A korongokon egy mulatságos, ritkán játszott Rossini-mű szerepel. Akár Dido karthágói

királynő, úgy **Armida** története is több szerző által zenésített meg, a sor gazdag és tiszteletre méltó: Jommelli, Traetta, Mysliveček, Haydn, Dvořák, Lully és Gluck. A sztori kis eltérésekkel azonos, valóságos történelmi alak, a szentföldi háborúban vitézkedő Bouillon Gottfried, a jeruzsálemi királyság első uralkodója köré kerít operai tündérmesét, Tasso Megszabadított Jeruzsáleme alapján. Gottfried, azaz Goffredo hős lovagja, az ifjú Rinaldo rabolja el a varázserejű Armida szívét. A „rablás” egyoldalú, Rinaldo meginog, majd ellenáll. A nápolyi opera számára komponált darab ugyanabban az esztendőben készül el, mint a Hamupipóke és A tolvaj szarka, Rossini huszonöt éves ekkor. Igazi belcanto operát írt, amely ha nem is lesz olyan biztos eleme a jelenlegi repertoárnak, mint A sevillei borbély vagy a Hamupipóke, visszakérülhet a dalszínházak műsorrendjére. Lawrence Brownlee a Met neveltje. Már a Hamupipókében is feltűnt, milyen hiánycikk-számba menő, hajlékony belcanto tenor tulajdonosa. Fleming méltó utóda a címszerepet egykor éneklő divának, Isabella Colbrannak. Mary Zimmerman nem mondható az operaszínpad merész újítójának, előadásai szellemesek, de általában egyszerűsége törekednek. Riccardo Frizza a Met kiváló zenekara élén pezsgő tempóban tartja az előadást.

Renée Fleming budapesti fellépése alkalmából jelent meg **A belső hang** című könyv, az énekesnő egyik rajongójának a támogatásával. A kötet pazar kiállítású, nem tudni, vajon a sietség vagy a túlzott magabiztosság magyarázza, hogy nyelvhelyességi szempontból egyáltalán nem makulátlan. Fellengzős az alcím – Egy énekes születik –, holott éppen arról van szó, hogyan „csinálják” az énekest. Fleming – előadóművésztől szokatlanul – kitárulkozik az olvasó előtt: éppen azt mondja el, hogy küzdött meg kikezdetlen technikájáért, mennyit és hányféle mesterrel dolgozott, hogy a hivatásához szükséges sokféle tudást megszerezze. Ír a légzésről, az izmok használatáról, milyen kemény munkával sajátította el, hogy a nyelvét hátrahúzza, anélkül, hogy megfulladna, és a szájüregbe belső térfogatát megnövelje. Ezt olvasva a laikus olvasó másként nézi például az Armidát, megfigyelheti, hogyan él ezzel az esz-közzel az énekesnő. Lefegyverzően őszinte és bölcs írás ez, amit operaénekes növendékeknek, de jó néhány tanárnak és gyakorló énekesnek is erősen ajánlott elolvasni. *Albert Mária*

Decca Classics – Universal
 0743416DX2

G. CHARPENTIER:
LOUISE
Lott, Pruett, Gorr –
ének; Karmester:
S. Camberling

Vannak egylágeres szerzők, vannak egyáriás operák. A Louise ilyen, de komponistáját más ág is húzza: keveri a fél világ Marc-Antoine Charpentierrel. Nos, a romantikus Louise-nak is nekiveselkedik húszévente egy-egy karmester, és a „Depuis le jour” franciás lírája köré megpróbálja felhúzni a sosemvolt katedrális. A brüsszeli Monnaie produkciója tisztességes, bár a gyárban sikerült elnyomatni a lemezcímkeket: valójában a harmadik CD-n indul a felvétel. A Louise már csak azért is problematikus, mert 39 magánénekest követel, ami még gombócból is sok. De legalább az angol címszereplő, Felicity Lott lenne pazar: sajnos, nem az. Kellemtelen hangszíne megfoszt minket attól az epigonszerű, de nosztalgikus szépségtől, amelynek jegyében mint holmi Werther-iker, a Louise megíródott. *ÓSz*

Warner C. & J. – Magneoton
 2564 67900-2

DEBUSSY: PELLÉAS
ÉS MÉLISANDE
von Stade,
Stilwell – ének
Karmester: Karajan

Ismertem szopránt, aki azért növesztette szépség- és hajvéj-ellenesen hosszúra hajzatát, hogy megfeleljen a Debussy-partitúra harmadik felvonásbéli képtelen előírásának: a fésülködő Mélisande hajkoronája alá leng a mélybe. Az esetben érzékelteti, mily furcsa szerzetek fognának neki az impresszionista szerző egyetlen igazi operájának. Herbert von Karajan 1978-as Pelléas-stúdiófelvétele nem németes, nem parancsnokias. Meglepően lágy és visszafogott, mintha a szerző szándékkal fel nem oldott rejtélyeit tartaná tiszteletben. Frederica von Stade nőies, kellően félnék Mélisande, míg Pelléas zwischenfach szerepében az illúziótlanul zörgő hangú Richard Stilwell lép fel – viszont José van Dam néha annyira szelíd Golaud, hogy mi, bizony, ezt a féltestvért választanánk... *ÓSz*

EMI Classics
 9 66723 2 7

GIORDANO: FEDORA
Gheorghiu,
Domingo – ének
Karmester:
A. Veronesi

A Fedora témája a cári Oroszországba visz, amely maga módján hasonló egzotikum a századforduló Itáliában, mint ahogy Mozart albánokhoz fordult a Csoi-szereplők átlányegítésekor. Szentpé-tervár, testőrség, nagy hidegben nagy érzelmek – jókora távolságból. Domingo fellépett már Loris Ipanoff szerepében, de stúdiófelvételt nem készített: és akkor mi van, kérdezhetnénk, de kell valami ürügy, hogy felmatricázzák a borítót. Viszont a lemez jó! Pedig a Monnaie zenekara most sem az élvonal, ugyanez azonban Veronesiről, a verista stílus szak-karmesteréről, vagy Angela Gheorghiu-ról nem állítható. És a hetvenéves maestro hangja sem kilazult, hanem csengő, drámai töltettel teli – így még abban sem lehetünk biztosak, hogy a néhai Caruso ősbemutatói szerepe Domingo utolsó szólama lenne. *ÓSz*

Deutsche Grammophon – Universal
 477 8367

HÁROM BAROKK TENOR
Ian Bostridge – ének
The English Concert
Karmester: B. Labadie

Mint a rendőrségi fotókon, Bostridge bal és jobb profilból, és szemből. A borító azt fejezi ki, hogy a brit tenor három jeles 18. századi elődjének, John Beardnek, Francesco Borosininék és Annibale Pio Fabrinak óhajt emléket állítani. Kasztráltakat még foglalkoztatnak operaegyüttesek, de feljövőben a tenorok csillaga. Már akié, hiszen sok előadás szerkezete például a szerint is változhatott, milyen képességű énekes állt a szerző rendelkezésére: csak magas hangokban excellált, vagy a közép-lágében is. Bostridge nagyszerű „ősei” korából választott műveket is, főként Vivaldi, Händel operarészleteket. Bostridge egymaga idézi meg a három régi énekest: a kontratenor magasságtól és karcsúságtól a baritonális mélységekig minden szépen szól. Elegáns és törekvő énekes – tudtuk. Kiderül: bravúros is.

AM

EMI Classics
 50999 6 26864 2 6

ERKEL: BÁNK BÁN (ÖSVÁLTOZAT)
Kertesi, Bándi, Lukács – ének; Karmester: Héja Domonkos

Kevesebb dicsőség jutott Erkelnek, mint sokan szerették volna születése 200. évfordulóján. Nincs mód e hiány okát részletezni. Tény, hogy az 1861-ben bemutatott Bánk bán úgynevezett ösváltozata a tervekkel ellentétben csak koncertszerűen hangzott el Budapesten. Megjelent azonban a premier 150. évfordulójára e verzió lemezen, amely egyúttal a Magyar Állami Operaház első, önállóan kiadott CD-je. Az album értékes dokumentum, de nem győz meg arról, hogy a Nádasdy–Rékai-féle átszerkesztés főlegesen lett volna. Matók István hangmérnök, Matz László zenei rendező nagyszerű munkát végzett. Visszatetsző, hogy a közsőnettel megtisztelt személyek közül bürokrátákat uraznak, az alkotókat meg nem. A booklet szerkesztése hanyag, e téren még sokat kell fejlődni a dalszínháznak.

AM

Magyar Állami Operaház
 MÁO 001

PURCELL-DALOK ÉS -ÁRIÁK
Andreas Scholl – ének
Accademia Bizantina

„A Dido és Aeneas, melyet egy chelsea-i leányiskola számára írt (1689), az Arthur király meg a Tündérkirálynő azért tudnak egészen-mesék, egészen-muzsikák s egészen az élet képei lenni, mert jókedvükben és melankóliájukban, természetábrándjaikban és démonzenéikben egyaránt az élet nagy boldogsága és tenyésző szabadsága lélegzik. Zenei szépségük sokszor megtéveszt: a muzsikusk csak a líra újszerű formáját látna bennük. De Purcell, rövid életének néhány nagy percében, igazán drámaíró volt, egyéniségeket, sorsokat és összeütközéseket is tudott formálni – volt benne valami a Shakespeare véréből, ha lágyabb és ködösebb árnyalatban is.” Szabolcsi Bence ír így A zene történetében, s talán az ő szavai magyarázzák meg legjobban azt a fenntartást is, amelyet a hallgató a máskülönben remek kiadvánnyal szemben érez(het). A drámai összefüggésükből kiragadott csúcspontok – gyakran „on a Ground” azaz ostinato (legtöbbször chaconne-) basszusra komponált, nagyjából színtelen, azaz moll tételék – egyvégtében való meghallgatása monoton hatást keltethet bennünk. A CD mindemellett nem csak olyan slágereket vonultat fel, mint a „Sound the trumpet”, a „What power art thou” (a vacogós „Cold Song”) vagy a „When I am laid in earth” (Dido búcsúja). És nem is csak olyan ismertebb gyöngyszemeket, mint a „Strike the viol”, a „Fairest isle”, a „One charming night”, a „Sweeter than roses”, a „Here the deities approve” vagy a „Music for a while”. Hanem olyan, talán kevésbé népszerű, de nem kevésbé értékes darabokat is, mint az „If music be the food of love”, az „O dive custos” vagy az irodalmilag is kiemelkedő, nyilván nem véletlenül címadó – a lemez egész melankóliáját tükröző – „O solitude, my sweetest choice”. Ha lány és ködös árnyalatban is, azért egy merő élvezet ez a CD!

Mesterházi Máté

Decca Classics – Universal
 478 2262

SZERELMES LEVELEK
Magdalena Kožená – ének; Private Musicke
Karmester: Pierre Pitzl

A Deutsche Grammophon lassan divatot, idővel tán új portréműfajt is teremthet abból, hogy mutatós énekesnőit gyakorlatilag ismeretlen barokk műveken keresztül hozza helyzetbe. És nem szerző szerint válogatja a lemez műsorát, hanem valamilyen horizontális szempontot talál: nemrég például Patricia Petibonnak is ezt a sanszot adták, jelen esetben pedig Magdalena Kožená szűri át magát itáliai kismesterek szerelmi kompozícióin. Az üdvöske-szerepű ifjú mezzo szinte poposan jól fotografálható, a Szerelmes levelek lemezcím pedig a marketing osztálynak okoz pár ráncsal kevesebbet. Hogy e porlepte darabok mit érnek, más kérdés. Afféle vakteszt is: tizenhat sosem hallott szerző közül megismerjük-e a bekevert egy-egy Monteverdi- vagy Caccini-dalocskát? Jelentem, én elvéreztem. Sigismondo d’India panaszos áriáját, a Cruda Amarilli kezdetű hittem volna a legműve-sebbnek. Az is igaz viszont, hogy csupa feldolgo-zást hallunk, hisz némely komponistának még élet-adatai sincsenek meg, nemhogy tisztára írott parti-túráiból dolgozhatna egy autentikus együttes. A Private Musicke tehát felöltözteti a dallamokat, a ma illő vagány módon nyúl gitár, theorba, lirone, de csörgök után is, sok hallható improvizációjával elragadó, friss élményt nyújt. Kožená kisasszony viszont csalódás: valójában zwischenfach soprán-ja nem tudja ébren tartani a figyelmet. Nincs benne annyi temperamentum, amennyivel az emlegetett Patricia Petibon bír, kellemdús frázisai tanultnak hatnak, az invenció jelenideje tökéletesen hiányzik belőlük. Amit pedig a lemezzel legszívesebben hall-gattunk, az egyik instrumentális tánc: négyakkor-dos kis közzene, Luis de Briçeno pennájából. Pitzl muzsikusi úgy pengetik, mintha a Gipsy Kingsszel fúzióztak volna előtte...

Ókovács Szilveszter

Deutsche Grammophon – Universal
 002894778764

Zenélni jó

ez köztudott. Napjainkban azonban – sajnos – mégis nagyon kevés embertársunk él ezzel a lehetőséggel. Társadalmunk ugyanakkor egyre nyitottabb az egészséges és tartalmas életet kínáló wellness vagy selfness irányába; így számukra csupán egy kis lépés közelebről is megismerkedni egy hangszerrel.

Statistikák szerint az emberek közel 80 százaléka szeretne megtanulni valamilyen hangszeren játszani, de mégis csupán a lakosság 10 százaléka zenél aktívan. Azt mindenki tudja, hogy zenélni szórakoztató dolog. De azt már talán kevesebben, hogy az aktív zenélés jótékony hatásai az emberi szervezet számára tudományosan bizonyított tények: könnyebb tanulás, kreatívabb élet, stresszmentesebb hétköznapok, gyorsabb regenerálódás, a szakmai kiegészés esélyének csökkentése – hogy a legfontosabbakat említsük.

Ráadásul az aktív zenélés nyújtotta mentális, fizikai, pszichikai és szociális előnyök nem csupán egy adott korosztály számára elérhetőek, hanem nemre és korra való tekintet nélkül élvezhetjük azokat.

A fiatalok esetében az aktív zenélés kedvezően befolyásolja a kognitív képességek fejlődését. Javítja az önkifejező készséget és a kreativitást. Fontos, hogy a szociális készségek, a kapcsolatépítés területén is fejlesztik a gyerekeket. A felnőttek, időskorúak számára pedig segítséget nyújt a memóriaműködésben. Csökkenti a stresszt, és csökkenti a vérnyomást. Segít a depressziós panaszok megoldásában, és segít megelőzni a magányérzet kialakulását.

Jellemző, hogy míg manapság gyermekkorban létezik a hangszertanulás intézménye, a kamaszkorban az esetek nagy százalékában abbamarad, felnőttkorban pedig... nos, ez bizonyára mindenki számára ismeretes. Alapvetően két magas falat húzunk magunk elé a felnőttkori zenetanulás kycapsán: „nincs hozzá tehetségem, és nincs rá időm, hiszen hangszeren megtanulni játszani nagyon időigényes dolog”, mondjuk mentséggként. Tévedés.

A világban az úgynevezett rekreációs zenélés már létező, működő és jól bevált módszer. A módszer lényege nem az, hogy valaki mennyire ismeri a kettőskeresztet és a bét, hogy olvas kottát. Hogy milyen érzésekkel szánja idejét és energiáját a zenélésre, az számít igazán. Az elsődleges cél nem a művészi magasságokba emelkedő zenei produkció, hanem az aktív

**ZENÉLÉS SEMMIHEZ SEM FOGHATÓ,
CSODÁLATOS ÉLMÉNYE.**

Bővebb információ: info@rolandee.hu
www.rolandee.hu

 Roland

